

Aktif Yaşlanma Sürecinin Yerel Ekonomi İle Etkileşimi: Balıkesir Üzerine Bir Araştırma ve Sistem Önerisi

Interaction of Aging Population with Urban Economy: Project Proposal for Balıkesir

● Serkan SINMAZ,¹ ● Seher ERBEY²

ÖZ

Teknoloji ve kentleşme günümüzün yaşam biçimini tasarlarken “yaşlanma” kavramı da kentlerin geleceğinde önemli bir değişken olarak yükselmektedir. Türkiye bugün genç nüfusa sahip olsa da, yaşam sürelerinin uzaması ve doğurganlık oranının azalması ile yaşlanmakta olan ülkeler içindedir. Hızla yükselen kentleşme (2000 yılında %65, 2015 yılında %92) ve değişim sürecindeki demografik yapının kent ekonomisi etkileşimi değerlendirilmesi gereken bir konudur. Söz konusu etkileşimin dikkat çeken stratejilerinden biri “aktif yaşlanma” kavramıdır. Aktif yaşlanma bireylerin, yaşlanma dönemi boyunca sosyal, ekonomik ve kültürel faaliyetlerde aktif olarak rol alabilecekleri bir süreci tanımlamaktadır. Böylece aktif yaşlanma sürecindeki bireylerin, istedikleri faaliyetlere olanakları dahilinde katılabilmeleri de sağlanabilmektedir. WHO tarafından 1990’ların sonlarına doğru geliştirilen, aktif yaşlanma kavramı, insanların yaşlandıkça hayat kalitelerini iyileştirmek amacıyla bu kişilere yönelik sağlık, güvenlik, sosyal ve ekonomik yaşama katılım konusundaki fırsatların en üst düzeye çıkarılması süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu noktada yaşam alanı olarak daha yaygın olarak tercih edilen küçük ve orta ölçekli kentler ile yerel ekonomik potansiyeller önemli bir araç olarak açığa çıkmaktadır. Sunulan çalışmada, öncelikle kentleşme sürecinde yaşlanma ve aktif yaşlanma kavramları açıklanacaktır. Akabinde Türkiye’nin ve Balıkesir İli’nin demografik nitelikleri ortaya konarak Merkez İlçe örneğinde yapılan saha araştırması irdelenecektir. Buna bağlı olarak değerlendirme ve özellikle ekonomik yaşlanmanın etkilerini hafifletmeyi önemseyen bir sistem önerisi ortaya konacaktır.

Anahtar sözcükler: Balıkesir; aktif yaşlılık; ekonomik yaşlanma; yaşlanma.

ABSTRACT

While technology and urbanism design the way of life of today, the concept of “aging” also rises as an important factor in the future of cities. Although Turkey has a young population today, it is in countries that are aging with the prolongation of their life span and the decreasing fertility rate. According to this, the rapidly rising urbanization (65% in 2000, 92% in 2015) and the demographic structure of the change process should be evaluated for the interaction of urban economy. One of the notable strategies of this interaction is the concept of “active aging”. Active aging defines a process by which individuals can actively take part in social, economic and cultural activities throughout the aging process. Thus, active aging individuals can also participate in the activities they desire within their possibilities. The concept of active aging, that is developed by the WHO towards the end of the 1990s, defines the process of maximizing the opportunities for health, security, participation to social and economic life for these people in order to improve quality of life as people age. In this point, small and medium sized cities which are more widely preferred as living place and local economic potentials are emerging as an important tool. In this study, the concepts of aging and active aging are explained in the process of urbanization at first. Subsequently, The demographic characteristics of Turkey and Balıkesir Province and a field survey conducted in the central district (Altıeylül and Karesi settlements) sample is examined. Finally, an evaluation and a system proposal that care about mitigating the effects of the economic aging will be put forward.

Keywords: Active aging; Balıkesir; economic aging; aging.

¹Kırklareli Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kırklareli
²İBB Planlama Müdürlüğü, İstanbul

Başvuru tarihi: 18 Aralık 2017 - Kabul tarihi: 26 Eylül 2019

İletişim: Serkan SINMAZ. e-posta: serkansinmaz@gmail.com

© 2019 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi - © 2019 Yıldız Technical University, Faculty of Architecture

Giriş

Yaşlanma Kavramı

Yaşlılık insandaki büyümenin devamı, gelişim sürecinin son halkası olarak değerlendirilmektedir. İnsan yaşamının kaçınılmaz bir evresi olan yaşlılık dönemi, küresel ve aynı zamanda karmaşık bir fenomendir. “Biyolojik, fizyolojik, psikolojik ve sosyal alanlarda gerçekleşen değişimler süreci” (Lehr, 1994) olarak en geniş anlamıyla tanımlanabilen yaşlılık Gross ve arkadaşlarına (1997) göre göre fiziksel sağlık ve yeterlilik, duyuşsal, sosyal ve fonksiyonel rollerdeki kritik değişikliklere adaptasyon sürecidir.

Ülkemizde “65 ve üzeri” yaş grubundaki nüfus “yaşlı nüfus” olarak tanımlanmakta ve ekonomik anlamda “bağımlı nüfus” (TÜİK, 2015) olarak kabul edilmektedir. Yasaların ve WHO (World Health Organisation)’nun kabul ettiği yaşlılık sınırı ve TÜİK’in kabul ettiği bağımlılık sınırı 65 olmakla birlikte, kişinin bağımlılığa geçişi çoğunlukla 75 yaş civarında olmaktadır (Uncu, 2003). Yaşlılık her disiplin alanının çalışma konusu olduğundan bu konuda farklı tanımlar bulunmaktadır. Bunlara biyolojik yaşlanma, hücresel yaşlanma, doku ve organ yaşlanması, fizyolojik yaşlanma, kronolojik yaşlanma, bireysel yaşlanma, toplumsal yaşlanma, demografik yaşlanma ve psikolojik yaşlanma örnek olarak verilebilir. Hazırlanan çalışmanın konusunu ekonomik yaşlılık, sosyolojik yaşlanma ve toplumsal yaşlanma oluşturmaktadır.

Ekonomik yaşlılık,¹ emeklilik döneminin başlaması ve parasal koşullardaki değişmelerin etkisiyle yaşam boyu süregelen toplumsal statünün ve yaşam tarzının değişmesidir (Köroğlu ve Köroğlu, 2015). Emeklilik düzenlemelerine bağlı olarak ekonomik sıkıntıların fiili durumunun ve bağımlılığın artmasıdır. Sosyolojik yaşlanmanın çıkış noktası, bedensel ve zihinsel durumda meydana gelen aksaklıkların fiziksel, sosyal ve kültürel çevrenin yetersizliği ile birleşmesi sonucu yaşlılığın bir sosyal problem haline dönüşmesidir (Tufan, 2007). Toplumsal yaşlanma / demografik yaşlanma, tüm nüfus içinde bazı ya da tüm yaş grupları arasında yaşanan kişilerin ya da yaşlı bireylerin çoğalması durumudur (Bengston vd., 2000). Toplumsal yaşlanma iki temel olgunun sonucudur: doğurganlığın azalması ve ölümlerin azalması (yaşam süresinin uzaması).

Yaşlanmayla birlikte zihinsel ve fiziksel kapasitenin giderek düşmesi, bu nedenle yaşlı bireylerin toplumsal statü ve rol kaybına uğramaları, yaşlılık kavramının aslında birinci yönünün bireysel, ikinci yönünün ise toplumsal olduğunun bir kanıtıdır (Okan ve Okan, 2003).

WHO’nun belirlediği 65 yaş, yaşlılık için her ne kadar kronolojik bir belirteç olsa da bütün bu tanımlardan da anladığımız gibi yaşlılığın kesin sınırı ve göstergesi bulun-

mamaktadır. Asıl önemli olan “kişinin algıladığı yaşlılık” dönemidir.

Kent ve Yaşlanma²

UN (United Nations)’a göre dünyada 2000 yılında 60 yaşın üzerinde 607 milyon kişi yaşarken 2015 yılında %48 artışla 901 milyon kişi yaşamaktadır. Yapılan tahmine göre 2030 yılında artış oranı %56 olacaktır ve 2050 yılında ise 60 yaşın üzerinde 2,1 milyar kişi yaşayacaktır (UN, 2015). Şekil 1’de de görüleceği üzere 2015 yılı itibarı ile 65 yaş üstü nüfusun yüksek oranlara çıktığı ülkeler birkaç Avrupa ülkesi ve Japonya iken 2050 yılı itibarı ile Afrika kıtasından da birkaç ülke dahil olmak üzere dünyanın çoğunluğunda bu oranın artacağı gözlemlenmektedir (WHO, 2015) (Şekil 1).

Türkiye bugün genç nüfusa sahip olsa da, yaşam sürelerinin uzaması ve doğurganlık oranının azalması ile yaşlanmakta olan ülkeler içindedir. Türkiye’de, özellikle 1980 yılından sonraki dönem içerisinde 65 yaş ve üstü yaş grubundaki nüfus sürekli artış içindedir. Nüfusa ilişkin tahminler bu artışın, 2015 yılından sonra, nüfus artış hızındaki yavaşlamayla birlikte, daha büyük olacağını göstermektedir (Şekil 2).

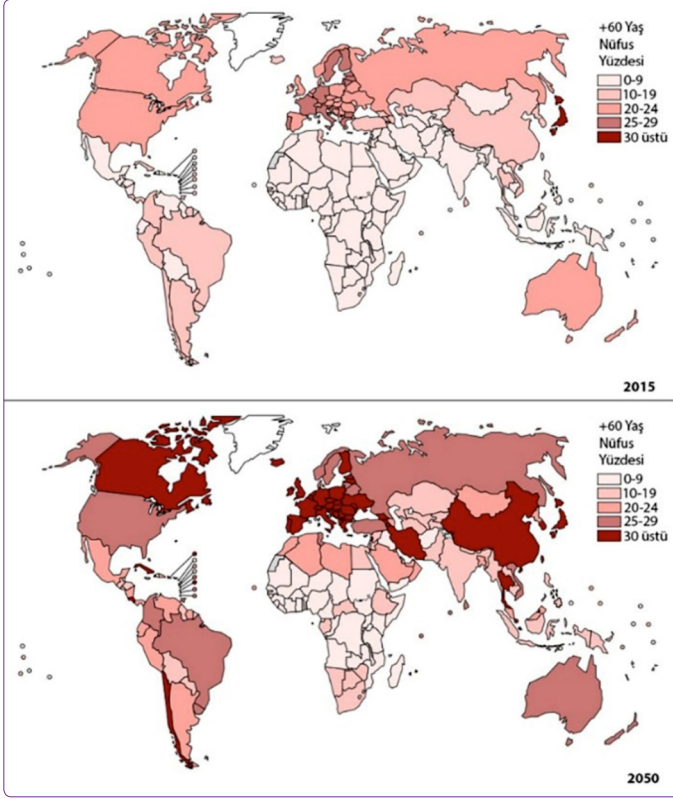
TÜİK’in açıkladığı sonuçlara göre, yaşlı nüfusun (65 ve daha yukarı yaş) toplam nüfus içindeki oranı 2014 yılında %8 iken, yaşlı nüfusun 6,5 milyon olmasıyla 2015 yılında %8,2’ye yükselmiştir. 2015 yılında dünya nüfusunun %8,5’ini yaşlı nüfus oluşturmuştur. Türkiye bu sıralamada 167 ülke arasında 66. sırada yer almıştır. Yaşlanma hızı açısından incelendiğinde ise dünyada 2. sıradadır. TÜİK’in araştırmaları sonucunda 65 yaş üstü bireylere yönelik aşğıdaki sonuçları edinmiştir (TÜİK, 2016).

- Yaşlı bağımlılık oranı 2015 yılında %12,2’dir.
- Eğitimli yaşlı nüfus oranı artmıştır.
- Tek kişilik hane halklarının %45,8’ini yaşlılar oluşturmaktadır.
- Yaşlı yoksulluk oranı 2014 yılında %18,3 olmuştur.
- Yaşlı nüfusun işgücüne katılma oranı %11,5 olmuştur.
- Çalışan yaşlı nüfusun %74,1’i tarım sektöründe yer almıştır.
- Mutlu olduğunu beyan eden yaşlı bireylerin oranı düşmüştür.

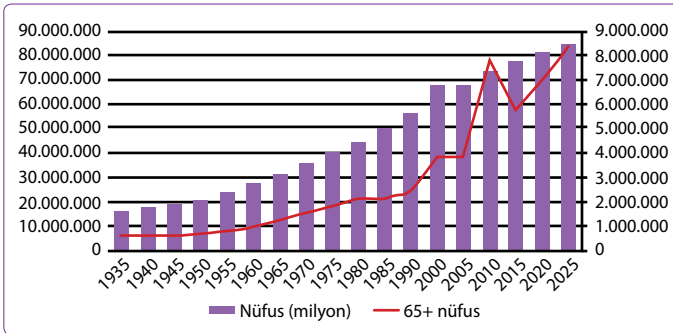
Bu gelişmelere bağlı olarak, dünyadaki tüm ülkeler yaşlanma ile ilgili eğitim, araştırma, sosyal ve politik yapılanma gibi alanlarda projeler oluşturmaktadır. Demografik değişim karşısında bütün ülkeler yaşlılara yönelik bir örgütlenme biçimi geliştirmeleri zorunluluk halini almıştır. Önemli olan iyi yaşlanma ve bunun için stratejiler ve önlemler belirlemektir. İyi yaşlanma; hastalık ve düşkünlük için düşük

¹ Saha çalışmasında da tespit edildiği üzere yaşlanmanın ve sosyal/gündelik hayattan kopmanın temel nedenlerinden biri ekonomik sorunlara dayanmaktadır. (Bknz: Tablo 1).

² Yaşlanma ile ilgili farklı araştırmalar farklı kabuller ile istatistik verilerini ve hesaplamalarını yayınlamaktadırlar.

Şekil 1. Ülkelerin 2015 ve 2050 yılları 60 yaş üstü oranları (WHO, 2015).

Şekil 2. Türkiye'de Yaşlı Nüfus Büyüklüğünün Yıllara Göre Değişimi (Günsoy ve Tekeli, 2015).

risk, yüksek fiziksel ve bilişsel fonksiyon ve yaşama aktif bağlılık anlamına gelmektedir (Bowling, Dieppe, 2006).

Aktif Yaşlanma

“Aktif yaşlanma” kavramı yaşlanan nüfus ile günümüzde hızla önem kazanan bir konudur. Kavramın ortaya çıkışı 1960'larda “ayrılma antitezine” kadar gidebilmektedir. Toplum ve yaşlanan bireyler arasında karşılıklı ayrılmamın antitezi olarak “başarılı yaşlanma” (bireyin orta yaşta yapabildiği aktivitelere devam etme) ortaya atılmıştır (Foster, Walker, 2015:119; Havighurst, 1961:9; Rowe, Kahn, 1987:145). Günümüzde ise bireylerin, yaşlanma dönemi boyunca sosyal, ekonomik ve kültürel faaliyetlerde aktif olarak rol alabile-

cekleri bir süreci tanımlamaktadır. Böylece aktif yaşlanma sürecindeki bireylerin, istedikleri faaliyetlere olanakları dahilinde katılabilmeleri de sağlanabilmektedir. Gerontoloji alanındaki araştırmalarda yaşlılık için farklı tanımlar kullanılmaktadır. Bunların içinde Ryff (2009) sağlıklı yaşlanma, Carmel, vd. (2007) iyi yaşlanma, Morrow-Howell, Hinterlong. (2001), üretken yaşlanma olarak tanımlamaktadır. Aktif yaşlanmanın, üretken çağdaki erken ölümleri azalttığına, yaşlılık döneminde sakatlıkları ve hastalıkları azaltmak, sağlık hizmetlerinden (daha ucuz) yararlandığı, daha fazla insanın yaşlandıkça pozitif bir yaşamın keyfini çıkarmasını sağladığı düşünülmektedir (Udo, 2016:59-74). WHO tarafından 1990'ların sonlarına doğru geliştirilen, aktif yaşlanma kavramı, insanların yaşlandıkça hayat kalitelerini iyileştirmek amacıyla bu kişilere yönelik sağlık, katılım ve güvenlik konusundaki fırsatların en üst düzeye çıkarılması süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım temelinde WHO'un aktif yaşlanma konularındaki çalışmalarında en çok vurgulanan konular sağlık, katılım ve güvenlidir. Bu durum, yaşlılara, ihtiyaç duydukları bakım hizmetlerinden yararlanma, koruma ve güvenlik hizmetleri sunarken yaşlılık dönemlerinde kendi potansiyellerini gerçekleştirme, ihtiyaç, istek ve yapabilirlikleri doğrultusunda topluma katılabilme olanağı tanımlanmaktadır (Kalkınma Atölyesi, 2015:9). Kearns (2018) WHO'nun kavramsal çerçevesine ek olarak yaşlılıkta mutlu olma, sürdürülebilir çevrenin parçası olma, hayat boyu öğrenme ve çalışabilme kavramlarının da önemli olduğunu vurgulamaktadır (Kearns, Reghenzani-Kearns, 2018: 9-10).

Günümüz neo-liberal ideolojilerinin ortaya çıkardığı bu kavramı siyasi iktisat görüşü içerisinde açıklayan Kalaycıoğlu, yaşlı nüfusun gelecekte yaşaması muhtemel olan sorunları şunlara bağlamaktadır (Kalaycıoğlu, 2012:54-55):

- Yaşlı nüfusun toplam nüfustaki payının artmasına ilişkin öngörü ve
- Neo-liberal ilişkilerden kaynaklı olarak, toplumlardaki dayanışmanın azalması.

Bu nedenlerin ortaya çıkaracağı sonuçları ise aşağıdaki gibi özetlemektedir:

- Yaşlılık döneminde kişinin karşılaşabileceği pek çok sorunun çözümünde yalnız kalması,
- Yaşlının bulunduğu durumdan kendisinin sorumlu tutulması,
- Yaşlılar arasında oluşacak ekonomik eşitsizlikler,
- Sosyal dışlanma. (Kalkınma Atölyesi, 2015:9)

Sözkonusu potansiyel problemlere karşılık Avrupa Komisyonu (EU) (2016) aktif yaşlılığın işgücü ve eğitim ile, UN (2015) bireylerin refah düzeyi ile kuvvetle ilişkili olduğunu vurgulamıştır. Aktif olma sadece fiziksel kabiliyetleri ve iş hayatını hedef gösteren bir kavram değil aksine bireyin sosyal ve kültürel yaşamının parçası olmasıdır (WHO,2002:12) (Şekil 3).

Şekil 3. Aktif yaşlanma bileşenleri (WHO, 2002).

Aktif yaşlanma kavramı dünya nüfusunun gelişen eğilimleri çerçevesinde toplumların en önemli stratejilerinden biri olarak gelişmektedir. Bu kapsamda merkezi ve yerel yönetimler çeşitli yaklaşımlar ortaya koymaktadır.

Küresel yaşlanma sorunu Birleşmiş Milletler (BM) ve uluslararası pek çok kuruluşu harekete geçirmiştir. BM tarafından ilki 1982 yılında Viyana'da, ikincisi 2002 yılında Madrid'de yapılan Dünya Yaşlanma Toplantıları'nda tüm dünya ülkelerinin dikkati yaşlanma olgusuna çekilmiştir.

UNECE 2019 yılında çok boyutlu incelenmesi gerektiğini savunduğu aktif yaşlanma olgusunun geçerliliğini ve etkinliğini ölçmek için indeks yayınlamıştır. Bu indeksin parametrelerini çalışanların yaş gruplarına³ göre oranları, sosyal hayatın parçası olma,⁴ kimseye bağlı olmadan sağlıklı ve özgür yaşam sürebilme,⁵ aktif yaşlanma için gerekli çevreyi/ortamı sunabilmedir.⁶ 2050 yılında sayısı iki

milyarı bulacak olan bu gruba yönelik konut, gelir, kuşaklararası dayanışma, sosyal ilişkiler, toplumsal katılım, yaşlı güvenliği, bakım gibi konularda şimdiden altyapı çalışmalarına başlanması, var olan altyapıların iyileştirilmesi, ülkeler ve bölgeler arası ortak çalışmaların yapılması konularında çeşitli öneri kararları alınmıştır (WHO:2002:45-55). Bu kararlardan sonra tüm ülkeler yaşlılara yönelik bir örgütlenme biçimi geliştirmek zorunda kalmış ve "Yaşlı Dostu Kent" olgusu, WHO tarafından 2006 yılında kabul edilen bir program olup, toplumlarda aktif ve sağlıklı yaşlanmayı sağlamayı amaçlayan uluslararası bir çabaya dönüşmüştür.

Yaşlı Dostu Kentler Projesi'ne aralarında Türkiye ile birlikte 22 ülke yönetimiyle imzalanan protokol çerçevesine dahil edilen 33 kenti katılım, saygı, istihdam, iletişim ve bilgi ile toplum ve sağlık hizmetleri gibi ölçütlerin yanında dış mekânlar, yapılar ve ulaşım başlıkları altında (evrensel tasarım ilkelerini gözeterek) ele almakta ve değerlendirmektedir (WHO, 2007:1).

Türkiye'den İstanbul'dan Kadıköy (2016), Antalya'dan Muratpaşa (2014) ilçeleri ve Mersin İli (2018) WHO tarafından kurulan yaşlı dostu kent ağı projesine katılmışlardır.⁷ Bu kapsamda Kadıköy Belediye'si (nüfusunun %17'si 60 yaş üzeri) yaşlıların yardım alabileceği bir sosyal merkez kurmuştur. Bu merkez yaşlı bireylere psikolojik destek sağlamak ve koruyucu, önleyici ve destekleyici hizmetler yoluyla sosyal yaşamlarına ve kişisel gelişimlerine katkıda bulunmayı hedeflemektedir.⁸ Muratpaşa Belediyesi (nüfusunun %13'ü 60 yaş üzeri) yaşlıların resim, dekoratif resim, latin dansı, yerel dans, koro veya sabah egzersizi gibi kurslar alabildikleri bir merkez kurmuştur. Bu merkezde ayrıca, "şiir okuma" günleri, yaşam boyu öğrenmeye ilişkin seminerler, sanat sergileri (yaptıkları sanat eserlerini sundukları) ve çeşitli nesiller arası aktivitelerle ilgili organizasyonlarla 60 yaş üstü insanların yeteneklerini ve kapasitelerini geliştirmek için fırsatlar sunulmaktadır.⁹

Türkiye'de her ne kadar genç nüfus potansiyeli yüksek bir ülke olasa da yükselmekte olan kentleşme oranları, yaşlılık oranları ve ortalama yaşam süresi ile aktif yaşlanma kavramına dair politika ve stratejilerin önemle ele alınması gerekmektedir. Ancak öncelikle bu konuda toplumsal bilincin geliştirilmesi gerekmektedir. Yaşlanma sürecinde olan bireylerin sosyal, ekonomik ve kültürel faaliyetlere "güncel hayatın akışına uyumlu" bir şekilde dahil olabileceği bir sistem üretilebilir ve bu konuda belirli aktörlerce yürütülecek

³ Yaş gruplarını a.55-59, b.60-64, c.65-69, d.70-74 olarak belirlemişlerdir (UNECE, 2019:17).

⁴ Bu kapsamda gönüllülük çalışmaları, çocuklara ve torunlara bakabilme, engellilere bakabilme ve politikaya katılım değerlendirilmektedir (UNECE, 2019:17).

⁵ Bu başlık altında spor yapma, sağlık hizmetlerine erişebilme, kimseye bağımlı olmadan yaşayabilme, ekonomik açıdan kendini güvende hissetme/güçlü olma, fiziksel güvenliğini sağlayabilme, uzun yaşamayı öğrenme kriterleri değerlendirilmektedir (UNECE, 2019:17).

⁶ Bu başlık altında daha çok yerel/merkezi yönetimin sunduğu hizmetler ve ortam değerlendirilmektedir. Bu kapsamda 55 yaşında kalan sağlıklı (fiziksel ve zihinsel) yaşam beklentisi, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanabilme, sosyal bağlantılar/ağlar, eğitim düzeyi ölçülmektedir (UNECE, 2019:17).

⁷ Kaynak: WHO Global Network for Age-friendly Cities and Communities, (2018). <http://apps.who.int/agefriendlycitiesmap/>, erişim tarihi: 15.05.2018.

⁸ Kaynak: WHO Global Network for Age-friendly Cities and Communities, (2018). <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/afp/kadikoy-municipality-social-center/>, erişim tarihi: 15.05.2018.

⁹ Kaynak: WHO Global Network for Age-friendly Cities and Communities, (2018). <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/afp/elder-home/>, erişim tarihi: 15.05.2018.

bir sistemin varlığı toplumsal bilincin gelişiminde katalizör olabilir. Bu kapsamda sözkonusu sistemin üretilmesi için örnek bir çalışma alanında konu hakkında mevcut bilgi düzeyinin analizi ve bir sistem önerisinin geliştirilmesi hedeflenmiş, Türkiye özelinde düşük aile büyüklüğü ve yaşlılık oranları dikkate alınarak araştırma alanı olarak Balıkesir ili seçilmiştir. Diğer yandan söz konusu sistemin geliştirilmesinde önemli bir pay sahibi olacak “yerel ekonominin” sürece dahil edilebilmesi hususunda kültür endüstrileri önemli bir potansiyel arz etmektedir.

Amaç ve Yöntem

Bu çalışmanın amacı; yaşlanma kavramının ortaya koyduğu problemler çerçevesinde aktif yaşlılık sürecinin kent hayatına entegrasyonu için bir sistem önerisi geliştirmektir. Örnek çalışma alanı olarak;

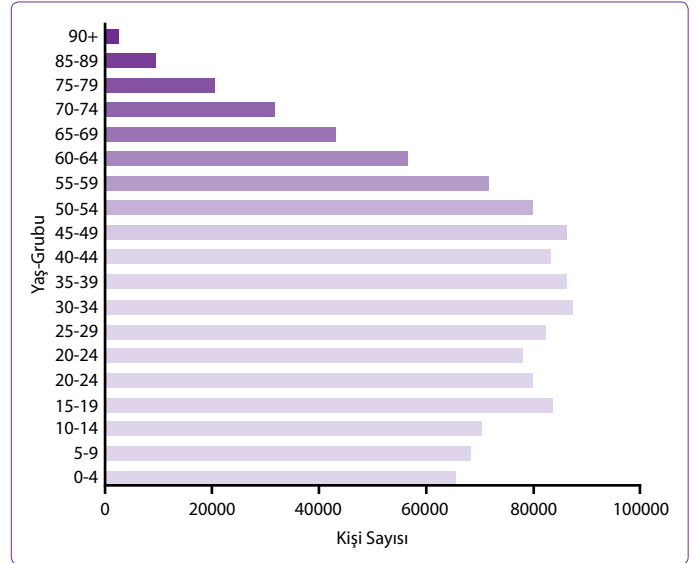
- Giderek yaşlanma eğiliminde olan,
- Aile büyüklüğünün düşüş eğiliminde olduğu,
- Çok çeşitli sektörlerin faal olduğu,
- Kültürel üretim fırsatlarının yüksek olduğu,
- Yaşlanan bireylerin hareket kabiliyetinin daha yüksek olduğu,

orta ölçekli bir kent olan Balıkesir Merkez seçilmiştir.

Bu çalışmada “yaşlı ve yaşlanma sürecinde olan” ekonomik hayata dahil olabilecek nüfusa odaklanılmıştır. Veriler genellikle 60-65 ve üzeri olarak ele alınmıştır ancak yaşlılık ve yaşlanma sürecinin net sınırlarını ortaya koyabilmek güçtür. Yaşlanma sürecinin başladığı, yaşlılık belirtilerinin hissedildiği ve bu etkenlerden dolayı (emekli olma, biyolojik olarak yaşlanmanın etkilerinin hissedilmesi -daha sık ve fazla sağlık sorunları yaşama- vb.) gündelik yaşamdan (özellikle önce iktisadi ve ardından sosyal açıdan) soyutlanma sürecinin başladığı 50 yaş alt sınır olarak belirlenmiş ve incelemede hedef kitle 50 yaş ve üzeri insanlar olarak kabul edilmiştir.¹⁰

Araştırma çalışmasında öncelikle Balıkesir’de mevcut yaş gruplarını ve aktif yaşlanma sürecinde ele alınabilecek ekonomik – kültürel varlığını içeren künyesi ortaya konmaktadır. Akabinde hedef kitleyi kapsayan bir saha çalışması ile hedef kitlenin konuya yaklaşımı ortaya koyan 1490 sayıda anket (97.237 kişi (TÜİK, 2015)) yaşadığı Altıeylül ve Karesi ilçelerinde %95 güven düzeyi ve %2,52 hata payı ile) çalışması değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda aktif yaşlanma sürecini harekete geçirecek bir sistem önerisi tartışmaya sunulmuştur.

¹⁰ Bu çalışmanın kapsamını “yaşlı ve yaşlanma sürecinde olan bireyler” oluşturmaktadır. Bu nedenle yaşlanma sürecine yakınlaşan yaş grupları da (en az 50 yaş olmak üzere) araştırmaya dahil edilmiştir. Ek olarak 65 yaş altı emekli nüfusun varlığı da bu kapsamda düşünülmüştür. Saha çalışmasının amacı aktif yaşlanma bilincinin ne düzeyde olduğunu anlamak ve bu bilincin gelişmesine yönelik bir sistem önermektir. Bu bilincin veya algının çok düşük düzeyde olması aktif yaşlanma üzerine bir sistem geliştirilmesi için önemli nedendir.

Şekil 4. Balıkesir’de nüfusun yaşlara göre dağılımı (TÜİK (2016) verilerinden düzenlenmiştir).

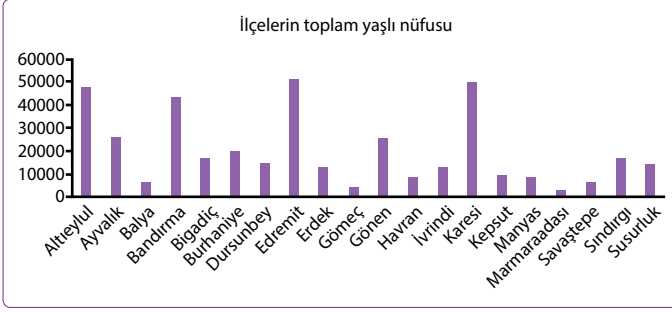
Balıkesir

Balıkesir’de Yaş Grupları

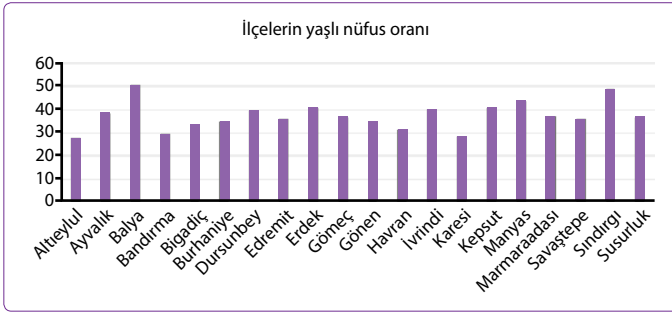
2015 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) raporlarına göre Balıkesir İli nüfusu 1.186.688 kişidir. Bu değerle Balıkesir, Türkiye nüfusunun (77.695.904) %1,53’ünü oluşturmaktadır. Bu oranla nüfus büyüklüğü bakımından da iller arasında 17. sırada gelmektedir. Balıkesir aile büyüklüğü 2,8 kişi ile en düşük olan 3. ildir¹¹ (TÜİK, 2016). Balıkesir nüfusunun %25’ini 50 yaş ve üzeri yaşlı nüfus oluşturmaktadır (Grafik 2) ve bu oran Türkiye’nin 50 yaş üstü nüfus oranından (%23) fazladır. Dolayısıyla gelecekte yaşlanma oranlarının en yüksek olacağı illerden biridir. TÜİK Türkiye’de doğuştan beklenen yaşam süresini 78 yıl, 50 yaşında olan bir kişinin kalan yaşam süresini ortalama 30,6 yıl olarak hesaplamıştır. Artan yaşam süresi ve Türkiye’de doğum hızındaki düşüş trendi düşünülürse Balıkesir’in yaşlanmakta olduğu sonucuna varılabilir (Şekil 4).

Balıkesir genelinde “ilçe nüfus ve kentsel alan büyüklüğüne paralel olarak” Edremit, Altıeylül, Karesi ve Bandırma en fazla 50 yaş üstü yaşlı nüfusa sahip ilçeler olarak öne çıkmaktayken yaşlı nüfus oranı en fazla olan ilçeler ise Balıya, Sındırgı, Manyas, Erdek ve İvrindi’dir. Edremit ve Erdek emekli nüfusun daha sakin bir yaşam için göç etmeyi tercih ettiği kıyı yerleşmeleri olduğu bilirse de Balıkesir’in iç bölgelerindeki daha kırsal karakterli yerleşmelerinde yaşlı nüfus oranı daha yüksektir. Daha fazla 50 yaş üstü nüfusun katılımını sağlayacak ve yerel yönetimin daha güçlü bağlantılara sahip olduğu bir merkezde araştırma yapabilmek için çalışma alanı olarak Altıeylül-Karesi (Büyükşehir olmadan önce Balıkesir’in Merkezi olan ilçeler) seçilmiştir (Şekil 5 ve 6).

¹¹ Türkiye’de aile büyüklüğü ortalaması 3,5’dir. En düşük hane büyüklüğü Çanakkale (2,7)’dir (TÜİK, 2016).

Şekil 5. Balıkesir'de ilçelerin 50 yaş üstü nüfusu (TÜİK (2016) verilerinden düzenlenmiştir).

Şekil 6. Balıkesir'de ilçelerin 50 yaş üstü nüfusu (TÜİK (2016) verilerinden düzenlenmiştir).

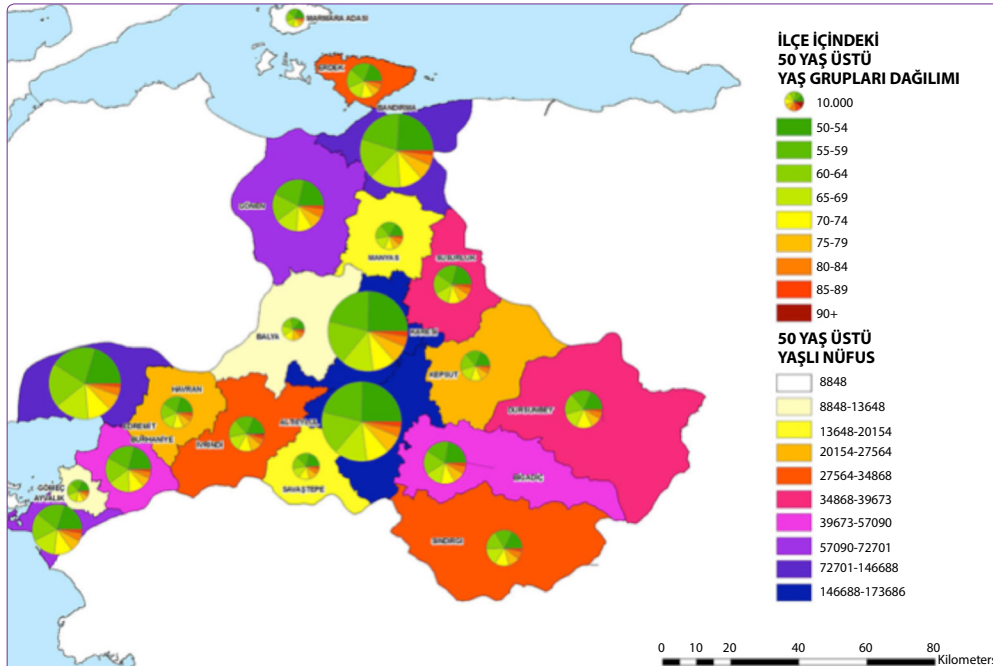
Verilere göre Balıkesir ilinde ekonomik etkinliklerin yoğun olduğu merkezlerde ve kıyı bölgelerinde yaşlı nüfus sayısı fazla olsa da nüfusa oranı düşüktür. Bu durum “yaşlı/yaşlanmakta” olan nüfusun öncelikle sağlık ve hareket kabiliyeti bakımından sosyal ve ekonomik aktivitelere katılımı için potansiyel ortaya koymaktadır. Kültürel üretime dayalı

aktif yaşlanma süreci dolaylı olarak genç nüfus içinde ekonomik potansiyeller ortaya çıkaracaktır (Şekil 7).

Aktif Yaşlanma Sürecinde Kültürel Üretim ve Balıkesir

Aktif yaşlanma literatüre göre ekonomik ve kültürel gelişme eksenine oturmaktadır (WHO, 2002). Ana hedef yaşlanmakta olan bireylerin sadece ekonomik kaygısını gidermek değildir. Ana hedef olan sağlıklı yaşam ve sosyal yaşam sürecine ekonomik bir destek sağlamak, yaş grupları arasında etkileşimi arttırmaktır. Bu çerçevede yaşlanmakta olan bireylerin sosyal hayatı ile kent ekonomisi arasındaki bağı kültürel üretim güçlendirmektedir.

Kültürel üretimi sağlayan sektörler günümüzde kültür endüstrileri veya yaratıcı endüstriler olarak adlandırılmaktadır (Hospers ve Pen, 2008; Kunzmann, 2004; Teper, 2002). Bu sektörler özellikle 1980'lerde görsel-işitsel medya, bilişim, dijital teknolojiler ve turizm gibi yaşamı dönüştüren hızlı ve köklü değişmelerin de etkisiyle bir yatırım alanı ve istihdam kaynağı olarak görülmeye başlanmıştır (Montgomery, 2007; Özdemir, 2009). Bu konuda öncü ülkelerden biri olan İngiltere kültür politikalarını; bilgiye dair arz ve talep ilişkisini güçlendirmek; yüksek kalitede fiziksel, sosyal ve kültürel çevre sağlamak; bütün kent ve bölge halkının bölgesel ekonomik büyümeden faydalanmasını sağlamak; diğer yaratıcı kentlere karşı rekabet gücünü arttırmak olarak belirlemiştir (Bontje ve Musterd, 2009). Diğer yandan yerel yönetimler kentsel imajlarını kuvvetlendirebilmek ve markalaşmak için kültür endüstrileri ile yerel halk ve turistlerin tüketim oranını arttırmayı amaçlayan bu trendler

Şekil 7. İlçelerin 50 Yaş Üstü Yaşlı Nüfusu ve 50 Yaş Üstü Yaş Gruplarının Dağılımı (TÜİK (2016) verileri kullanılarak ArcGIS programında hazırlanmıştır).

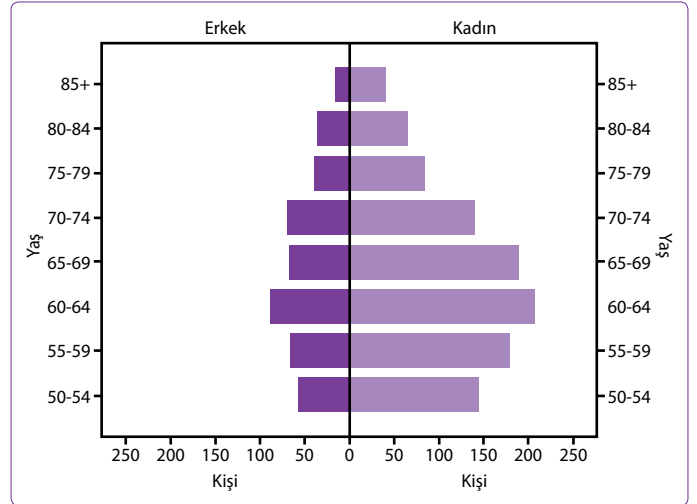
üzerinden stratejiler geliştirerek yeniden canlandırma temaları çerçevesinde mekansal planlar yapmaya başlamıştır (Kunzmann, 2004; Florida, 2003). Belirli sektörler kentsel dönüşüm, turizm, yerel ekonomik gelişme vb. stratejiler bağlamında ele alınmıştır. İngiltere Kültür Medya ve Spor Bakanlığı (DCMS)'nin tanımına göre bu endüstriler şunları içermektedir: Müzik, gösteri sanatları, görsel sanatlar ve antika, yayıncılık, el sanatları, reklamcılık, mimarlık, bilgisayar ve video oyunları, yazılım, tasarım, televizyon ve radyo, film ve video, moda tasarım gibi sektörleri kapsamaktadır.

Bu noktada uygun platformlar sağlandığında yaşlanmakta olan nüfusun sosyal ve kültürel etkileşim sürecinde söz konusu sektörlerin önemli bir payı olabilir. Özellikle yere özgü potansiyellerin yaratıcılık ile harmanlanarak kente marka ve turizm değeri kazandırması yörenin gerçek sahiplerinin eliyle gerçekleştirilebilirse daha değerli olacaktır. Bu bakış açısı ile yapılan araştırma sonucunda Balıkesir'de kültürel üretim sürecinde odaklanılacak alt sektörler; sabunculuk, el sanatları (ahşap teknolojileri, mermer sanatları, cam sanatları, seramik sanatları, halıcılık), gıda hizmetleri (pastacılık süt ürünleri, özellikle üzüm ve daha sonra şeftali gibi yörede üretilen diğer meyveler ile ilişkili meyve suyu, şerbet, sirke gibi üretimler) olarak tespit edilmiştir. Ek olarak üretilen ürünlerin çekiciliği için ambalaj ve paket tasarımı, ilin tarımsal geçmişi ile ilgili olarak süs bitkisi üreticiliği söz konusu amaç doğrultusunda ele alınabilecek sektörlerdir.

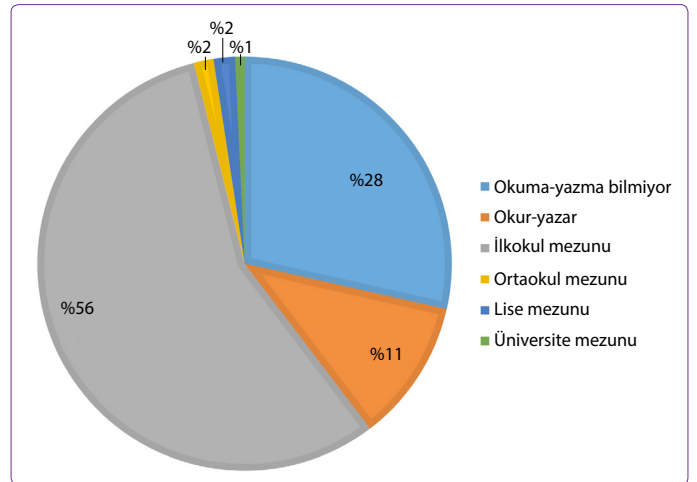
Araştırma¹²

Balıkesir'de yaşayan ve yaşlılık sürecinde olan bireylerin yaşlanma sürecine bakış açılarının tespit edilmesi için yapılan saha çalışması 50 yaş üstü bireylerin en fazla (97.237 kişi (TÜİK, 2015)) yaşadığı Altteylül ve Karesi ilçelerinde %95 güven düzeyi ve %2,52 hata payı ile 50 yaş üstü 1.490 kişi ile (1054 (%71) kadın, 436 (%29) erkek) basit tesadüfi örneklem yöntemi kullanılarak, 11-22 Nisan 2016 tarihleri arasında rastgele seçilen evlere yapılan ziyaretlerde yüz yüze görüşmeler ile anket çalışması yürütülmüştür. Anketin amacı yaşlanma sürecinin başında olan ve bu süreci deneyimlemekte olan bireylerin sosyal-ekonomik- demografik yapılarını ortaya koymak, günlük yaşam aktiviteleri içinde neler yaptıklarını tespit etmektir. Bunun için toplamda 28 soru sorulmuş,¹³ görüşme yapılan kişilerin demografik özellikleri, eğitim durumları, ekonomik yapıları, günlük yaşam aktiviteleri, hobileri, katıldıkları eğitim kursları ve katılmama nedenleri, geliri arttırmaya ve bir işte çalışmaya yönelik bakış açılarını ölçmek için sorular yöneltilmiştir.

Yapılan anket çalışmasına göre 50 yaş üstü bireylerin %28'i okuma yazma bilmiyor, %11'i okur-yazar, %56'sı il-

Şekil 8. Örnekleme Ait Nüfus Piramidi (Kaynak: SPSS programı kullanılarak yazarlar tarafından üretilmiştir).

Şekil 9. Örneklem grubunun eğitim durumu.

kokul mezunudur. Sonuçta 50 yaş üstü bireylerin toplam %95'i sekiz yıllık zorunlu eğitim dahi almamıştır (Şekil 8 ve 9).

Yapılan araştırmaya göre görüşülen kişilerin %25'i geliri olmadığını, %41,5'i ise 1-1000 TL arasında geliri olduğunu belirtmişlerdir.¹⁴ Eğitim düzeyi ile gelir arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu kabul edildiğinde ortaya çıkan Tablo 1 olağandır. Geliri olmadığı belirtilen kişilerin %41,5'i okuma-yazma bilmemektedir. Bu sonuca göre 50 yaş üstü nüfus için en önemli sorunlardan biri geçmişte eğitim alamamanın yaşlılıktaki gelire olumsuz yansımalarıdır. Bu durumda "aktif yaşlanma" Balıkesir'deki yaşlanmakta olan nüfus profili için gelişmiş ülkelerdeki uygulamalarda olduğu gibi sosyal ve kültürel üretime katılım dışında eğitim düzeyini arttıran ve ekonomik kazanç getiren bir proje olmalıdır (Tablo 2).

¹² Yapılan araştırma ve sistem önerisi 2016-2017 tarihleri arasında hazırlanan Balıkesir Altteylül ve Karesi ilçeleri Nazım İmar Planı analiz ve sentez çalışmaları sürecinin bir parçasıdır.

¹³ 10 soru açık uçlu, 18 soru birden çok seçmeli soru sorudur.

¹⁴ 2016 yılında net asgari ücret 1.300 TL, SSK'lılar için en düşük emekli aylığı tabanı 1.292 TL, Tarım BAĞ-KUR'ular için 876 TL'dir.

Tablo 1. Eğitim ve gelir ilişkisi¹⁵

	Gelir (TL)								Toplam
	Gelirim yok	1-1000	1001-1500	1501-2000	2001-2500	2501-3000	3001-3500	3500+	
Eğitim durumu									
Okuma-yazma bilmiyor	%36.0	%48.1	%15.4	%0.5					%100.0
Okur yazar	%41.2	%33.1	%15.2	%3.8					%28.5
İlkokul mezunu	%23.9	%55.8	%19.0	%0.6	%0.6				%100.0
Ortaokul mezunu	%10.6	%14.8	%7.2	%1.9	%10.0				%11.0
Lise mezunu	%21.2	%36.8	%35.8	%4.7	%0.7	%0.1	%0.2	%0.4	%100.0
Üniversite mezunu	%48.0	%50.2	%69.9	%75.0	%60.0	%100.0	%100.0	%100.0	%56.5
Toplam		%27.3	%63.6	%9.1					%100.0
		%1.0	%3.3	%3.8					%1.5
		%15.4	%69.2	%11.5	%3.8				%100.0
		%0.7	%4.2	%5.8	%10.0				%1.8
	%9.1	%18.2	%9.1	%45.5	%18.2				%100.0
	%0.3	%0.3	%0.2	%9.6	%20.0				%0.7
	%25.0	%41.5	%29.0	%3.5	%0.7	%0.1	%0.1	%0.2	%100.0
	%100.0	%100.0	%100.0	%100.0	%100.0	%100.0	%100.0	%100.0	%100.0

Tablo 2. Çalışma durumu ve cinsiyet ilişkisi

	Çalışma Durumu							Toplam
	El emeğini değerlendirerek gelir elde ediyorum	Emekli oldum, artık çalışmıyorum	Emekliyim, tam zamanlı çalışıyorum	Ev işleri ile meşgulüm	İşsizim	Tam zamanlı ücretli çalışıyorum	Yarım zamanlı ücretli çalışıyorum	
Erkek	%2.7	%71.7	%10.4	%6.4	%5.3	%2.9	%0.5	%100.0
Kadın	%35.7	%74.7	%90.7	%2.8	%87.0	%78.6	%33.3	%28.1
Toplam	%1.9	%9.5	%0.4	%87.2	%0.3	%0.3	%0.4	%100.0
	%64.3	%25.3	%9.3	%97.2	%13.0	%21.4	%66.7	%71.9
	%2.1	%26.9	%3.2	%64.5	%1.7	%1.1	%0.5	%100.0
	%100.0	%100.0	%100.0	%100.0	%100.0	%100.0	%100.0	%100.0

Ekonomik gelir ile ilişkili olan diğer konu olan çalışma durumu incelendiğinde, %27'si emekli olduğunu ve şu anda çalışmadığını, %4'ü tam zamanlı, %1'i yarı zamanlı ücretli çalıştığını, %2'si bireysel olarak serbest çalıştığını, %65'i ev işleri ile uğraştığını ve %2'si işsiz olduğunu belirtmiştir (Şekil 10).

Erkeklerin %72'si emekli olduğunu, bu bireylerin %10'u emekli olmasına rağmen çalıştığını ifade etmiştir. Kadınların %87'si ev işleri ile uğraştığını ve kadınların sadece %10'u emekli olduğunu belirtmiştir.

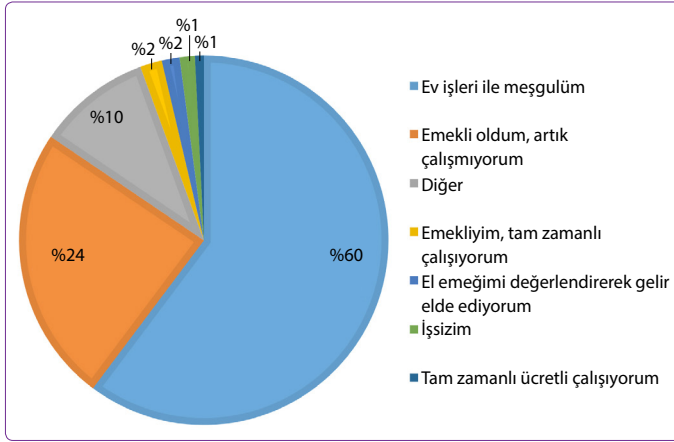
¹⁵ Toplamı %100 olan satırlar eğitim durumunun gelir durumuna göre dağılımını göstermektedir. Örneğin okuma yazma bilmeyenlerin oranı %28,5'tir ve bu grubun %36'sı geliri olmadığını, %48,1'i gelirinin 1-1000 TL, %15,4'ü 1001-1500 TL, %3,8'i 1501-2000 TL arası olduğunu belirtmiştir. Gri renkli sütunlar ise gelir gruplarının eğitim durumuna göre dağılımını göstermektedir. Örneğin 1001-1500 TL arası geliri olanların %3,8'i okuma yazma bilmiyor, %1,9'u okur-yazar, %4,7'si ilköğretim mezunudur.

Erkekler emekli olduktan sonra çalışma hayatına ara verirken kadınlar ev işlerinden emekli olmamakta ve güvensiz yaptıkları bu işten ömür boyu sorumlu tutulmaktadır. Tüm bu bulgulardan anlaşılacağı üzere kadınlar yaşlılığın fiziksel boyutunu daha fazla omuzlarında hissetmektedirler.

Tüm bu sonuçlara rağmen 50 yaş üstü bireylerin %87'si ekonomik getirisi olan uğraşı olmasını istememektedir. Farklı bir iş yaparak gelirini arttırmak isteyenlerin oranı ise %11,6, bu konuda kararsız olanların oranı %1,4'dür.

Farklı bir iş yaparak ekonomik gelirini arttırmak istemeyenlerin %60'ı ev işleri ile meşgul olduğunu, %24'ü emekli olduğunu artık çalışmadığını belirtmiştir.

Anket sonuçlarının belki de en çarpıcı noktası ekonomik geliri olmayanların %84'ünün farklı bir iş yaparak gelirini arttırmak istememesidir. Farklı bir işte çalışmak istemeyen-

Şekil 10. Örneklem grubunun çalışma durumu.

lerin nedenleri, sağlık sorunları (%56), ekonomik gelirin yeterli olması (%18), ev işleri ile çok yoğun olduğundan boş vaktin olmaması (%18) olarak belirtilmiştir.

50 yaş üstü bireylerin günlük aktiviteleri, ev işleri (%66), bahçe tarla işleri (%10), hobiler ile ilgilenmedir (%7). Sağlık sorunları nedeniyle hiçbir şey yapamadığını belirtenlerin oranı ise sadece %2'dir. Bu durumdan anlaşılacağı üzere sağlık sorunları günlük aktiviteleri etkilememektedir. Ekonomik hayata katılabilmek için gerçekte önemli bir potansiyel olduğu açıktır. Diğer yandan farklı bir iş yaparak ekonomik gelirini arttırmak isteyenler ortalama 4,72 saat çalışabileceğini söylemiştir ve en çok (57 kişi) verilen cevap 8 saat olmuştur.

Önemli bir sonuç; insanlar sağlık koşullarının ve iş yoğunluklarının çalışmaya elvermediğini düşünseler de farklı sorulara verdikleri yanıtlar karşılaştırıldığında çalışma/ekonomik gelir elde etme tanımını farklı yorumladıkları ortaya çıkmaktadır. Yapılan incelemelerden anlaşıldığı üzere (çalışma süresine en çok verilen cevabın 8 saat olması gibi) çalışma koşullarının gençlik yıllarında olduğu gibi yoğun iş temposunda olacağını düşünmektedirler. Sağlık sorunlarının günlük yaşam aktivitelerini etkilemediği (görüşülenlerin %2'si sağlık sorunları nedeniyle hiçbir şey yapamadığını belirtmekte) ve gelir düzeyi düşük olan (geliri olmayanların oranı %25 (bknz: Tablo 1)) bir grubun gelirini tecrübeleri ve hobileri ile birleştirerek arttırmak istememesi çalışma koşullarına ilişkin endişelerin yansımaları olarak yorumlanmıştır.

Anket grubunun içinde eğitim/hobi kurslarına katılanlar (%12), Kuran kursuna (%71), dikiş nakış kursuna (%7), okuma-yazma kursuna (%5), geri kalanları da meslek kurslarına (arıcılık (%4), çiftçilik (%3), şoförlük (%1), kaloriferçilik (%1), muhasebe (%1) kurslarına katıldıklarını belirtmişlerdir. Daha önce herhangi bir kursa katılmayanlar da Kuran (%54), tarım/hayvancılık/bahçe işleri/arıcılık (%19), el sanatları (%12), dikiş nakış (%9) ve okuma-yazma (%4) kurslarına katılmak istediklerini belirtmişlerdir.

Mevcut durumda çalışma eğilimi ise ağırlıklı olarak bahçecilik ve hayvancılıktır. Emekli olduktan sonra ekonomik uğraşı olan sadece %6'lık bir kısımdır. Bu kişiler bahçe ve hayvancılık ile ilgilendiğini (%78), ticaret ile uğraştığını (%5), el emeğini değerlendirerek (%4) gelir elde ettiğini belirtmişlerdir.

Değerlendirme ve Öneri

Çalışma yaşlanma sürecini destekleyecek ekonomik ve sosyal yaklaşımlarının bulunmadığını ortaya koymakta, eleştirmekte ve bir sistem önermektedir. Dolayısıyla kent ve aktif yaşlanma ilişkisinin kurulabilmesi ve bu hususta ver altyapısının geliştirilmesi için öncelikle aktif yaşlanma sürecinin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Araştırma aktif yaşam bilincinin bulunmadığını, aktif yaşlanma sürecinin çalışma hayatına katılım olarak algılandığını vurgulamaktadır.

Yapılan araştırma çalışmasında yaşlanmakta olan bireyler her ne kadar ekonomik anlamda problem yaşasalar dahi genel olarak;

- Yeni bir ekonomik uğraş istemediklerini,
- Bu ekonomik uğraş için yeterli gücü ve zamanı olmadığını,
- Hobi kurslarına katılmayı da tercih etmediklerini,

belirtmişlerdir. Balıkesir önemli oranda yaşlanma sürecinde olan bir ilimizdir. Bu noktada aktif yaşlanma süreci benzer yerleşmeler için önemli bir hedeftir. Düşük ekonomik gelir çerçevesinde konu ele alınırsa, bu tercihlerde bireylerin çalışma hayatı ile ilgili olarak fiziksel gücüne bağlı yüksek enerji tüketimine dayalı kalıplaşmış düşüncelerinin olduğu, çalışmanın bir zorunluluk olarak görüldüğü, sosyal ve kültürel etkileşim üzerine deneyimlerin kısıtlı olduğu, çalışma sürecinin güncel hayat ile birlikte yürütülemeyeceği algısı önemli etkenler olarak açıklanabilir. Araştırma sahasında aktif yaşlanma bilinci hiç gelişmemiştir. Oysa aktif yaşlanma bireylerin yaşlanma dönemi boyunca sosyal, ekonomik ve kültürel üretim faaliyetlerinin içinde bulunmaları demektir. Çalışma aktif yaşlanma sürecinde kültürel üretimi bir fırsat olarak değerlendirmektedir. Çalışmanın ilk hedefi aktif yaşlanma bilincinin oluşturulmasıdır. Bu noktada kalifiye olmayan odak grubun (örneklem grubun sadece %95'i beş yıllık eğitim görmüş) eğitim ve kültür ve beceri düzeyinin artırılması ve bunu aynı zamanda ekonomik avantaja dönüştürülmesi (kadınların sadece %10'u emekli yani düzenli geliri var) için bir sistem önerilmektedir.

Avrupa ülkelerindeki yaşlılık ile ilgili politikalar ile ülkemizdeki yaşlıların durumu ve yaşlılığa bakış karşılaştırıldığında yaşlanmakta olan bireylerin yaşadığı sorunların temelini ekonomik hayattan kopuş ile gelirin düşmesidir (Aközer vd., 2011; Alptekin, 2011; Erol, 2012). Ekonomik nedenler sebebiyle ile sosyal hayattan ve kültürel faaliyetlerden uzak kalmaktadırlar. Yaşlanma belirtileri kişinin çev-

resiyle ilişkilerini zayıflatan ve kendini değersiz hissetmesine neden olan bir dönem olsa da yaşlılık/yaş alma tecrübe/bilgi birikiminin insan yaşamında üst seviyelere ulaştığı evredir (Dönümcü, 2016). Bu süreç ekonomik anlamda gelemeye sebep olsa da bilgi ve tecrübe birikiminin en üst düzeyde olduğu çağdır. Bu noktada kültürel üretim stratejileri doğrultusunda uygulanacak sistemli bir yaklaşım bireylerin sosyo-ekonomik hayat algılarını yenileyebilecektir.

Sistem önerisi;

Aktif yaşlanma sürecinde bireylerin ilgilenebilecekleri alternatif faaliyet alanlarının sunulduğu bir bilgi sistemine ihtiyaçları olacaktır. Bu sistem her sosyal gruba açık, şeffaf ve kontrollü bir şekilde üretici, tüketici, idari yönetici, öğ-

retici, işveren ve yatırımcıyı organize edebilmelidir. Temelde katılımcı profillerinin, çalışma alanlarının tanıtıldığı ve planlandığı bir yazılımın idari bir birim tarafından kontrol edildiği, aynı zamanda bu birim tarafından halkla ilişkilerin sağlandığı bir koordinasyon projesi geliştirilmelidir. Projenin tasarım ve uygulama sürecinde izlenmesi gereken öneri adımlar;

1. Yerel yönetimin öncülüğünde / kontrolünde mahalle koordinasyon gruplarının kurulması,
2. Yere özgü kültür endüstrileri odaklı sektörel potansiyellerin tespit edilmesi (örn. Ek-1),
3. İş sağlayan ve çalışmak isteyenlerin dahil olacağı bir bilgi sisteminin (yazılım) faaliyete geçirilmesi,

Tablo 3. Geliştirilebilecek kültür ürünleri

Geliştirilebilecek kültür ürünleri

Zeytinyağı üretimi ve sabunculuk	Zeytinyağı üretimi için çok yüksek ısı gerektiğinden odun külünü değerlendirmek için Edremit yöresindeki hemen hemen bütün mengene, yağhane ve zeytinyağı fabrikalarında sabun imalatı da yapılmıştır; bazılarında sabun yapımına özel bir bölüm ayrılmıştır.
Yağcıbedir Halısı	Balıkesir yöresinde XVII. yüzyıldan itibaren görülmeye başlayan Yağcıbedir Yörükleri tarafından üretilmekte olup yörük kültürünün en önemli ürünlerinden biridir. Yağcıbedir halıları için Yörük Aşireti'nin örf, âdetleri ve geçmişlerini yansıtan, 200 yıldan daha fazla ömüre sahip el dokuması halı çeşididir.
Ahşap ürünler	Balıkesir'de ahşabın sanata dönüştüğü bir kültürel birikim yoktur. Dursunbey İlçesi'nde bulunan meslek yüksek okulunun mobilya ve dekorasyon bölümü ile el sanatları bölümünün ortak eğitim programı ile bölgedeki ağaç ürünleri potansiyeli sanat ürünü olarak değerlendirilebilir.
Seramik ürünler	Seramik hammaddesi kil olup elde, kalıpta veya tornada biçimlendirilmiş, fırınlanmış her tür eşyanın genel adıdır. Seramik malzeme üretiminde kullanılacak olan kil, üretilecek malzeme türüne göre, karıştırıcı, ıslatıcı makinelerde şekillendirilebilmeleri için gerekli su miktarı ilave etmek koşulu ile homojen bir hamur elde edilmeye çalışılır. Daha sonra pişirilen hamur şekillendirilir ve boyanır. Renklendirme işleminde kullanılan metal oksitler; krom, demir, kalay, bakır, kobalt, manganez, zirkon, nikel, vanadyum, rutildir. Kalay, titanyum, antimuanopak sır elde etmek için kullanılan üç maddedir. Gerekli bu malzemeler Balıkesir'den ve çevresindeki rezerv kaynaklarından elde edilebilmektedir. Kültür ürünü olarak gelişmeyen seramik el sanatları Balıkesir Üniversitesi MYO'nun eğitim desteği ile bölge de geliştirilebilir potansiyele sahiptir.
Mermercilik	Taş işçiliği el sanatlarının bir çeşidi olan mermer işçiliği tarih boyunca değişik uygarlıklar tarafından dayanıklılığı ve estetik görünümü nedeni ile özellikle anıtlarda görkemli yapı malzemesi olarak kullanılmış; ancak günümüzde genellikle zemin döşeme ve dış cephe kaplama malzemesi olarak inşaat sektöründe mezarlıklarda ve süs eşyası yapımında kullanılmaktadır. Marmara Adası'nda bulunan mermer rezervlerinin değerlendirilmesi ile Balıkesir'de unutulmaya başlayan mermer işçiliği sanatı yeniden gündeme gelebilir.
Bakırcılık	Balıkesir'de bakırcılık geleneksel kültürel üretim özelliği taşımaya da İvrindi'de bulunan cevher zenginleştirme tesisinde üretilen bakır ve çinkonun birleştirilmesi ile elde edilecek pirinç maddesi bölgede bakırcılığın gelişmesi için önemli bir hammadde potansiyelidir.
Cam sanatı	Cam işleme sanatı iki şekilde ele alınmaktadır; camın şeklen işlenmesi, cam eşyanın üzerine boya ve desen işlenmesi. Kültürel değer olarak sunulan zeytinyağı şişelerinin tasarlanması ve bu yolla pazardaki diğer ürünlerin yanında dikkat çekmesi için cam sanatı, zeytinyağı ticareti ile gelişebilecek kültürel üretime dönüşme potansiyeline sahiptir.

4. Koordinasyon grubu tarafından mahalle merkezlerinde tanıtım, eğitim, çalışma programlarının halka arz edilmesi,
5. Koordinasyon grubu tarafından faaliyetlere katılmak isteyenlerin kullanıcı profillerinin bilgi sistemine yüklenmesi,
6. İş sağlayıcı ve eğitmenlere teşvik, destek ve denetim sisteminin kurgulanması,
7. Faaliyet kollarının çalışma programlarının (iş tanımı, saat, ücret vb.) sistem üzerinde açılması ve koordinasyon grupları tarafından mahalle merkezlerinde tanıtım, danışmanlık ve kayıt hizmeti verilmesi,
8. Eğitim ve üretim süreci sonunda ürünlerin sergileme ve pazarlama programlarının belirlenmesi ve tanıtımı,
9. Sürecin çevrimiçi takibinin yapılması için eğitim ve araç temininin yapılmasıdır.

Tanımlanacak üretim stratejisinde ekonomik kazanım ana hedef olarak ortaya konmamalı, çalışma zamanlaması kontrolü ve otonom olarak planlanabilmelidir. Gelir yapısı ne olursa olsun bireyler öncelikli olarak eğitim, sosyo-kültürel etkileşim çerçevesinde ortak bir platformda buluşturulmalı, ikincil olarak güncel yaşamını destekleyici bir ekonomik getiri ile platform güçlendirilmelidir. Bu noktada açıklandığı üzere Balıkesir'in geleneksel ve yerel kaynakları kullanarak fikir ve el sanatlarına dayalı kültürel üretim stratejisi birleştirici alan olarak değerlendirilmelidir.

Önerilen platform üretim, yönetim, yatırım ve pazarlama konuları ile ilişkili olarak dört ayrı paydaşı kapsamaktadır. Yönetimi ve sürdürülmesi merkezi yönetim desteği ile yerel yönetimin yürütücülüğünde olmalıdır. "Aktivite (etkinlik) teorisi" ne göre, toplum yaşlı bireyden elini çektiğinden bireylerin etkinliği azalır (Dönümcü, 2016). Ayrıca anket sonuçlarına göre yerleşmedeki yaşlanmakta olan nüfus geliri yaşamını sürdürmesine olanak vermediği halde çalışmanın ağır şartlarından kaçındığı için ekonomik getirisi olan bir hobisi olmasını istememektedir. Bu nedenle yerel yönetim ilk aşamada toplumu ve yaşlıları üretmeye hazırlamalıdır. Yerel yönetim bu aşamada Dünya Yaşlılık Derneği, Türkiye Yaşlılık ve Yaşlanma Merkezi gibi sivil toplum örgütlerinden destek almalıdır. Harekete geçme ve birlikte hareket etme konuları yerel yönetimin hareket kabiliyeti ile çözülebilecek bir konudur ancak merkezi yönetimin bu konuda bilgi ve maddi desteği ile bu konunun çözümü sürdürülebilir olacaktır.

Projenin sonunda yeterli eğitim almamış ancak Balıkesir'in geleneksel üretimi konusunda deneyimli yaşlanmakta olan nüfus sosyal hayata katılabilecek, kültürel üretimini devam ettirecek (sonrasında gelecek kuşaklar ile paylaşabilecek) ve bunları yapabilmek için gerekli ekonomik güce sahip olabilecektir.

Ek - 1

Hazırlanan bu tablo Balıkesir'in geleneksel ürünleri ve doğal kaynakları değerlendirilerek yaşlanmakta olan nüfusun üretebileceklerine yol gösterici olması için ön çalışma olarak hazırlanmıştır (Tablo 3).

Kaynaklar

- Aközer, M., Nuhurat, C., Say, Ş., (2011). "Türkiye'de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler Araştırması", Aile ve Toplum Eğitimi ve Araştırma Dergisi, 7, 7, 103-128.
- Alptekin, D. (2011). "Gerontososyoloji Ekseninde Yaşlılık Sürecinin Sosyo-Ekonomik Boyutları", Yardım ve Dayanışma Dergisi, 2, 3, 7-15.
- Uncu, Y., (2003). "Yaşlı Hastaya Birinci Basamakta Yaklaşım", Geriatri Dergisi, 6, 1, 31-37.
- Bengston, V. L., Kim, K., D., Myers, Eun, K., S., (2000). Aging in East and West: Families, States, and the Elderly, Springer Publishing Company, New York.
- Bontje, M., Musterd, S. (2009). "Creative industries, creative class and competitiveness: Expert opinions critically appraised", Geoforum 40, 5, 843-852.
- Carmel, S., Morse, C. A., Torres-Gil, F. M. (Ed.), (2007). The Art of Aging well. Amityville, NY Baywood Publishing.
- Dönümcü, Ş., (2006). "Yaşlı ve Sosyal Hizmetler", XXXVI Geleneksel Çubukçu Günleri Konuşması, 42-46, İstanbul.
- Efe, R., Soykan, A., Cürebal, İ., Sönmez S., (2013). Edremit Yöresi Yağhaneleri Geçmişten Günümüze Zeytin, Zeytinyağı ve Sabun Sanayii, Matas Matbaacılık, İstanbul.
- Erol, M. T., (2012). "Avrupa Birliği'nde Nüfusun Yaşlanması ve Sağlık Harcamalarına Etkisi", Sosyal Güvence Dergisi, 1, 1, 54-83.
- Florida, R., (2003). "Cities and the Creative Class", City & Community Journal, 2,19, 3-19.
- Foster, L., & Walker, A. (2015). Active and Successful Sgeing: A European Policy Perspective. Gerontologist, 55(1), 83-90.
- Gross, J. L., Carstensen, L. L., Tsai, J., Skorpen, C. G., Hsu, A. Y, C., (1997). "Emotion and Aging: Experience, Expression, and Control", Psychology and Aging Journal, 12, 4, 509-599.
- Günsoy, G., Tekeli S., (2015). "Nüfusun Yaşlanması ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Analiz", Amme İdaresi Dergisi, 48, 1, 35-87.
- Havighurst, R. J. (1961). "Successful Aging", The Gerontologist, 1, 8-13.
- Hospers, G.,J., Pen, C.,J.,(2008). "A View on Creative Cities beyond the Hype", Creativity and Innovation Management, 17, 4, 259-270.
- Kalaycıoğlu, S., (2012). Kuşaklararası Dayanışma ve Aktif Yaşlanma. Kuşaklararası Dayanışma ve Aktif Yaşlanma Sempozyumu Bildiri Kitabı içinde, 54-55.
- Kalkınma Atölyesi, (2015). Yaşlanma ve Kırsal Yaşlanma Mevcut Durum Raporu, Ankara.
- Köroğlu, C. Z., Köroğlu, M. A. (2015). "Mekânın Dönüşümü Ve Yaşlılık Üzerine: Kentleşme Ve Yaşlılık Olgusu", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8, 41, 812-821.
- Kunzmann K., R, (2004). "Culture, creativity and spatial planning", Town Planning Review, 75 (4), pp. 383-404., 75, 4, 83- 404.
- Lehr, U., (1994). "Psychologische Aspekte des Alterns", Das Alter: Einführung in die Gerontologie, 202-229.

- Montgomery, J., (2007). *Creative Industry Business Incubators and Managed Workspaces: A Review of Best Practice, Planning, Practice & Research*, Australia.
- Morrow-Howell, N., Hinterlong, J., Sherraden, M. (Editör), (2001)., *Productive Aging: Concepts and Challenges*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.
- OECD, (2015). *Ageing in Cities Policy Highlights*, OECD Publishing, Paris.
- OKA, Amasya Üniversitesi, Kalkınma Bakanlığı, (2011). *Yaşlı Dostu Kent: Amasya*.
- Okan, N. ve Okan, K., (2003). *Evimizdeki Yaşlı*, Karatepe Yayınları, Ankara.
- Özdemir, N., (2009). "Kültür Ekonomisi ve Endüstrileri İle Kültürel Miras Yönetimi İlişkisi", *Millî Folklor*, 84, 73-86.
- Kearns, P., Reghenzani-Kearns, D., (2018). *Towards Good Active Ageing for All in a Context of Deep Demographic Change and Dislocation*, PIMA.
- Rowe, J., Kahn, R. (1987). *Human ageing: Usual and successful*. *Science*, 237, 143–149.
- Ryff, C. (2009). "Understanding Healthy Aging: Key Components and Their Integration", Bengtson, V. L., Gans, D., Putney, N. M., Silverstein, M., (Ed), *Handbook of Theories of Aging*, 117-144, New York, Springer Publishing.
- Teper, S., J., (20029, "Creative Assets and the Changing Economy", *The Journal of Arts Management, Law and Society*, 32, 2, 159-168.
- Tufan, İ., (2007). *I. Türkiye Yaşlılık Raporu, Teknik Rapor*, Geroyay, Antalya.
- Udo, D., S., (2016)., "Active Ageing: A Concept Analysis", *Caribbean Journal of Nursing*, 3,1, 59-79.
- UN, (2015). *World Population Ageing*, New York.
- UNECE, (2019). *2018 Active Aging Index - Analytical Report*, UNECE.
- WHO, (2002). *Active Ageing A Policy Framework*, Madrid.
- WHO, (2007). *Global Age-friendly Cities: A guide*, Ageing and Life Course.Family and Community Health, France.
- WHO, (2015). *World Report on Ageing and Health*, Luxembourg.
- Bowling, A., Dieppe, P., (2006). "What Is Successful Ageing and Who Should Define It?", *BMJ*, <https://doi.org/10.1136/bmj.331.7531.1548> [Erişim tarihi 04 Şubat 2016].
- European Commission, (2016). *Ageing and welfare state policies*. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/growth-and-investment/structural-reforms/ageing-and-welfare-state-policies_en [Erişim tarihi 28 Aralık 2016].
- İSMEK, (2016). *Meslek kursu branşları*. <http://www.ismek.ist/tr/branslar3.aspx> [Erişim tarihi 04 Aralık 2016].
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, (2016). *Halk Kültürü/Bilgi ve Belge Merkezi*. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12689/halk-kulturubilgi-ve-belge-merkezi.html> [Erişim tarihi 25 Ocak 2016].
- TÜİK, (2016). *İstatistikler*. <http://www.resmiistatistik.gov.tr/?q=tr/content/istatistiklerle-ya%C5%9Fl%C4%B1lar-2015-verileri-a%C3%A7%C4%B1kland%C4%B1> [Erişim tarihi 18 Temmuz 2016].